

Kaj je bil povod sedanje kulturne revolucije? Italijanski list Unità meni, da dokazujejo sedanji dogodki »popoln neuspeh antisovjetske kampanje«.

Kitajska je doživela v zadnjih dvanajstih mesecih vrsto neuspehov, od Kube do Indonezije. Najhujši udarec je bil brez dvoma spodleteli državni udar v Indoneziji oktobra 1965.

Kitajska je dežela, ki je ne moremo primerjati z nobeno drugo. Tudi kitajska kulturna revolucija je fenomen, ki ga zdaj še ne moremo razumeti. Preveč ga merimo z našimi, evropskimi očmi, premalo poznamo stare narode Azije.

Miran Ogrin

QUO VADIS, PK? Na mojo osvetlitev stvari, ki so v pk-jevem sestavku VPRAŠANJE OB IZIDU TOPORIŠICA v junijski številki Sodobnosti nanašale name kot na avtorja Slovenskega knjižnega jezika 1, je pk v julijski številki napisal odgovor z naslovom VPRAŠANJE OB IZIDU TOPORIŠICA OSTANE. Prisiljen sem mu odgovoriti še enkrat, zaradi neodločljivih obveznosti šele sedaj.

Pk-jev odgovor je zelo zanimiv v več pogledih. Prav strukturalna in umetniška poteza je, če pred moje ime neprestano piše dr. — jaz sam se ne spominjam, da bi se bil kjerkoli tako podpisal, še manj, da bi se bil na tisti dr. kdaj skliceval — samo zato, da slovenski javnosti proti koncu svojega pisanja razodene mojo sramoto: doktorat imam iz »književne zgodovine«, in ne iz jezika. To je puška, ki že v prvem dejanju dobre drame visi na žeblju, v zadnjem pa ubije protagonista (ali kogar že). — Ker me je pk že ligitimiral, pač moram z barvo na dan: imam doktorat filoloških znanosti, vendar je eden od ocenjevalcev moje disertacije (A. Bajec) v svojem poročilu upravi Filozofske fakultete v Ljubljani v zvezi z njo zapisal, da bi mi lahko priznala častni doktorat jezikoslovja. Nedavno mi je ta ustanova res priznala naslov habilitiranega docenta iz slovenskega knjižnega jezika. Sicer sploh ne mislim, da so naslovi sami po sebi — ne oziraje se na objavljena dela — prezanesljiv indikator količine znanja, ki ga ima nosilec naslova, toda če bo pk po tej informaciji rešen nekaterih skrbi v zvezi z mojo uradno potrjeno jezikoslovno kvalificiranostjo, zakaj mu ne bi omogočil priti v to stanje.

Izredno zanimivo je tudi pk-jevo začudenje spričo dejstva, da sem odgovoril na njegov zapis, češ da »naslovno vprašanje ni bilo namenjeno dr. Jožetu Toporišču, ampak tistim republiškim organom, ki so po svojem statusu odgovorni za tako stanje«, tj. pač, »da je naše šolstvo navzven in navznoter neurejeno« in da »uporabljajo učbenike v srbohrvatskem jeziku«. — Ali ne bi bilo — si mislim v svoji preproščini — v tem primeru bolje uporabiti ob predlogu OB še besede NAVZVEN IN NAVZNOTER NEUREJENEM NAŠEM ŠOLSTVU, ne pa tako, kot je storil pk: IZIDU TOPORIŠICA. Saj je vendar lepa in cenjena navada, da je naslov primeren vsebini sporočila. To načelo pk gotovo ne pozabi poudarjati celo svojim dijakom. Torej ne bi smel biti tako nespreten v naslavljanju svojega pisanja: piše o šolstvu nasploh, geslo le-tega pa mu ni nič drugega kot IZID TOPORIŠICA.

Pri nas je res marsikaj čudnega in verjetno tudi narobe, zato je prav, če se kritizira. Tudi pk ima seveda pravico (in celo dolžnost) do kritike, vendar mora tudi kritiziranemu dovoliti, da se brani očitkov, ki nepravilno, ki iz nepravilnega splošnega pk-jevega pisanja, lete tudi nanj. To je bil moj kriterij za

— kot piše pk — »namerno in namensko izbir(o) odlomk(ov) in besedn(ih) zvez, iz sicer kratkega obrobnege zapisa« našega hrabrega pk. Lepo in pošteno bi bilo — mislim — ko bi pk tudi dokazal, kako sem »jih ustrezno dramatiziral in jim z dodatki dajal obseg, ki ga nimajo«.

Drugi del svojega odgovora je pk formuliral v šestih točkah (šestih resnicah):

1. V prvi točki pove, da je moj odgovor »osebna diskvalifikacija« pk-ja, ne pa nastop za razbistritev njegovega po mojem motnega pisanja v točkah, ki so zadevale moj Slovenski knjižni jezik t. ne enega ne drugega ni dokazal; se pač zanaša na moč sugestivnega zatrjevanja.

2. V drugi točki pk graja republiški sekretariat za šolstvo zaradi tega, ker mojega učbenika ni uzakonil. V zvezi s tem sem v svojem prvem odgovoru pk-ju zapisal domnevo, da je zadevna formulacija pač po nerodnosti taka, in ne taka, kot jo predlaga pk. To mimogrede. — Glavni del mojega odgovora k tej točki pa se je tikal pk-jevega sprenevedanja, češ da gimnazijskemu profesorju ni bilo jasno, ali je knjiga namenjena gimnazijam. Zelo dobro jim je bilo jasno, kakor sem natančneje razložil v svojem prvem odgovoru.

3. Ta točka obdeluje v pk-jevem odgovoru moje poznanje srednje šole in njenih problemov. Kriv sem najprej, da sem bil samo eno leto na gimnaziji, in je zato nujno, da ne poznam gimnazijskega menjavanja učnih metod. (Preizkušen postopek: Kdor še ni bil v Moskvi, se zanj upravičeno lahko trdi, da ne ve o njej ničesar.) Potem mi očita, ker sem sicer povedal, da so mi bila v Slovenskem knjižnem jeziku t. manjša odstopanja od učnega načrta odobrena in od recenzentov (A. Bajca in F. Jakopina) celo pohvalno registrirana, nisem pa »ničesar zapisal o pripombah, ki so jih uporabniki izrazili pri poskusnem delu«. (Menda pač šele *po* poizkusnem delu).

Nobenega razloga ni bilo za to, da bi bil govoril o pripombah nekaterih profsorskih svetovalcev k poglavju moje slovnice, ki je sedaj natisnjeno na str. 116—121 in 130—133. Toda ker je to postalo sredstvo napada name, zakaj ne bi tega storil sedaj. Tako je bilo: Ta del rokopisa smo na željo A. Bajca (ker se mu je verjetno zdel najtežji v vsej slovnici) razmnožili in poslali svetovalcem. Nekateri med njimi so v skladu s Slovensko slovnico 1964 (ki jo pk gotovo priznava) dvomili o obstoju nezvenečega dvoustničnega *v* v slovenskem knjižnem jeziku. Potem so trdili, da je razlikovanje dvoustničnega priporniškega *vo* in dvoglasniškega *u* (prim. vsak, vzeti — siv, sivkast) za srednješolsko pamet pretežko. In še so nekateri trdili, da se ta snov ne da izpredavati v eni šolski uri.

Glede dvomov, ali v slovenskem knjižnem jeziku obstoji nezveneči dvoustnični *v* ali ne, sem oponente opozoril na 129.—130. stran Ramovševega Konzontizma, kjer se bere črno na belem, da to jè knjižni glas. (Slovenska slovnica več avtorjev ga sicer ne priznava, toda to očitno ne vpliva na njegovo dejansko bivanje v ustih npr. Ljubljancana, če drugi niso pristojni. Na tem mestu sem se že takrat spomnil slovitega glasovanja sežanskih učiteljev o znanstveni objektivnosti nekaterih Škrabčevih jezikoslovnih spoznanj.) — Glede ugovora, da se naši učenci tega glasu ne bodo mogli naučiti, ker je pretežko, sem opozoril profesorje na dejstvo, da slovenski učenci vedo že iz učbenikov Jalnove, da se črka *v* bere ali kot *v* ali kot *u* ali *u*, zatorej ni nikakršna pretirana obremenitev za njih precej razvito sposobnost sprejemanja dejstvo, če si bodo zapomnili, da se v primerih tipa vsak, vzeti govori dvoustnični priporniški *v*, nezveneči in zveneči. — Zbranim jezikovnim svetovalcem sem končno demon-

striral predavanje te snovi: kot je ugotovil profesor, ki je imel ves čas v roki uro, sem za to uporabil 15 minut. (Govoril sem prosto, ne bral.) Nato so ugotovili, da je v takem primeru še dovolj časa za utrjevanje snovi in tudi za spraševanje.

To je vse, kar se je tam govorilo takega, kar je bilo v objektivni zvezi z razmnoženim odlomkom iz mojega priročnika.

4. Ta točka govori o mojem slovničnem reformatorskem prizadevanju, kakor ga — seveda ironično — imenuje izvedeni pk. Jaz nimam nič proti temu, če me kdo — četudi samo ironično — ima za reformatorja, sem pa proti temu, da bi kaj takega kdorkoli izkoriščal zoper reformatorja ali »reformatorja«, ne da bi bil pred tem vsaj malo nakazal, v čem je to njegovo reformatorstvo oziroma »reformatorstvo«, kakšne so te »razburljiv(e) novotarij(e)! — Čemu tu citirati mojo obsodbo Slovenske slovnice 1964 kot nekaj smrtni greh? Ali pk to obsodbo lahko s čim ovrže razen z omalovaževanjem in z bogve s čim utemeljeno superiornostjo? Kaj pk sploh hoče s tem onegavljenjem, neprestanim namigovanjem na nekaj, kar ima za hrbtom, pa ne razodene spoznanja željnim bralcem?

5. Tu pk opravičuje svoj odklonilni odnos do mojega jezikoslovnega prizadevanja z neenotnostjo »stališč do mnogih določil v našem knjižnem jeziku«, o katerih sem tudi sam poročal (v Jeziku in slovstvu). Če ga prav razumem, pk čaka poenotenja stališč in se ni pripravljen povzpeti na tisto, ki ga razsodnemu človeku priporoča znanstvena argumentiranost. Tu mu res ne morem bogve kaj pomagati; kvečjemu bi ga opozoril na to, da pri takih stvareh pomaga individualni premislek.

6. V zadnji točki svojega odgovora preide pk docela na osebno področje, z izgovorom seveda, da ima za to opravičilo v mojem ravnanju, ko sem ga razglasil za zastopnika inertnih profesorskih krogov. pk je moj izraz inercija prevedel z lenobo, da je bil laže učinkovit. Inercija pa ni isto kot lenoba, saj pomeni vztrajanje v kakšni določenosti, npr. v gibanju ali mirovanju. Na to sem mislil, na domač pregovor, da je stara navada železna srajca. Vem, da ljudje pogosto vztrajajo pri starem tudi takrat, ko je novo boljše. Pri tem pa seveda nikakor niso tako leni, da ne bi za to, da bi ostalo vse pri starem, tudi marsičesa storili in počeli. Napisati npr. tudi kakšne glose ob tem in onem. — Taka je bila moja kvalifikacija, res, negativna kvalifikacija profesorskega tipa, ki ga, sodeč po glosiranju moje knjige, predstavlja anonimni pk, in v tem smislu — če pk že hoče — diskvalifikacija takih ljudi glede tega problema.

pk omenja še moje »vzvišene izpade« zoper pač vesoljno slovenistiko, ki pa slovenskih »slavistov ne morejo prizadeti, odkar je novi jezikoslovec jezikoslovno neznanje očital tudi — Franu Ramovšu«. Pri tem se sklicuje na moj nastop na blejskem sestanku slovenskih slavistov (septembra 1962), kjer da sem s svojim odnosom »do dela svojih učiteljev, kolegov in vseh slavistov« pokazal pomanjkanje srčne kulture. (To potezo je v meni na tistem sestanku odkril J. Mahnič, s katerim sem takrat bil v sporu, ker so mi v JiS neupravičeno črtali literarnozgodovinski del mojega razmišljanja o Prešernovem Pevcu.) Pri tem pk namiguje, da se blejskih dogodkov pač ne bom več spomnil.

Zdi se mi, da je pk v šesti točki svojih resnic zašel tako daleč na mehki teren, da ga tam, kjer je, lahko v miru pustimo. Če odgovarjam na to mesto njegovega odgovora, storim to res samo zaradi tistih, ki jim je resnica vrednota.

Na blejskem zborovanju sem imel referat o stilistiki. Nespremenjenega ga je mogoče brati v JiS 1962. Tam sem o avtorjih Slovenske slovnice 1956 (samo eden je bil tudi moj učitelj) izgovoril naslednje besede: »Morali bi izdelati resnično znanstveno slovnico slovenskega knjižnega jezika, ki bi razkrivala njegovo pravo podobo, ne pa, kakor sedanja, predvsem pomanjkljivo znanstveno podkovanost njenih avtorjev in kot posledico tega v količkah občutljivejšem vprašanju okrnjenost in napačnost spoznanj in pojmovanj.« Pri tem sem za dokumentacijo te svoje trditve v 42. opombi navedel: »Kdor se hoče o tem sam prepričati, beri oceno te slovnice v zagrebški Filologiji 3, 1962, str. 278—289 in v Scando-Slavici VI/1960, 113—122, kjer o pomanjkljivostih pišem obširneje.« — V debati k referatu B. Pogorelčeve, ki je isti slovnici očitala skoraj vse tisto, kar sem bil že pred tem obravnaval v omenjenih dveh člankih, sem izjavil nasproti tistim, ki so slepo branili obravnavani priročnik in pozival mlado generacijo, naj sama napiše svojega, ne pa da se izgublja v kritiziranju starega (v tem smislu je bil posebno oster V. Smolej), da je pozitiven tudi kritičen prispevek, da kritika sama na sebi ni slaba. Slovnica 1956, sem izjavil, je res zelo slaba, kar pa niti ni čudno, ker se njeni sestavljavci, sodeč po predvojnih objavah, za pisanje slovnice znanstveno niso bili dovolj usposobili.

V zvezi s tem sem kot opravičevalno okoliščino navajal dejstvo, da se v njihovem času knjižni jezik na univerzi sploh ni predaval. Opozoril sem na znano dejstvo, da je Ramovš predaval samo historično gramatiko (brez sintakse) in dialektologijo ter fonetiko. Ali je to prekršek zoper Ramovša? Ali je to moj veliki greh, ki opravičuje pk-ja (in po njem sploh slaviste), da v zvezi z mojimi sodbami o slovenistiki zamahnejo z roko? — In ker mi pk zamerja retorična vprašanja, naj povem čisto določno, kaj mislim o Ramovšu.

Kaj mislim o njem kot dialektologu, sem jasno in javno zapisal v svoji razpravi o slovenski dialektologiji, izšli leta 1962 v Zeitschriftu für slavische Philologie, str. 407—415 in še na drugih mestih mimogrede. Bil je velik sintetizator našega znanja o slovenskih narečjih, človek, ki je preverjal tisoče že zbranih podatkov in si mnoge tudi sam spopolnil. Ni pa bil Kolumb naših narečij, o čemer se lahko prepriča tudi pk, če prebere tistih 30 strani moje razprave. Ramovš je gotovo storil zelo veliko tudi za druge strani našega jezikoslovja (Konzonantizem, Kratka zgodovina slovenskega jezika); o tem nisem dvomil nikoli. Upal pa bi si zmeraj trditi, da se nekaterih področij jezikoslovja njegovi interesi niso dotikali (npr. že omenjene sintakse, stilistike, fonologije, sorazmerno malo knjižnega jezika). To so dejstva, nikakor očitki, saj je eno samo življenje skoraj prekratko — pa naj bo tudi Ramovševo — da bi lahko obvladalo vsa ta področja. V že citirani razpravi v nemškem jeziku sem glede področij, ki jih Ramovš ustvarjalno ni obvladal, celo zapisal, da je za njih prosperiteto vendarle nekaj storil s tem, da je npr. izšla Isačenkova moderno jezikoslovno pisana knjiga o narečju vasi Sele na Koroškem (str. 413 n. m.). —

Ramovš je torej tudi po mojem velik, toda ni ga treba mitizirati. Tako početje mi je tuje in zmeraj bom nastopal proti njemu. Torej tudi mislim, da ni noben greh, če sem v isti razpravi ugotovil, da je zakonitost o razvoju slovenskega vokalizma odkril Baudouin de Courtenay, in ne Ramovš, kakor je mogoče brati v časopisu naše najuglednejše znanstvene ustanove, ali če sem k nekemu referatu na Bledu pripomnil, da ima napačen naslov, tisto pa, kar je

bilo v zvezi z naslovom, da je že znano iz Škrabca. — Zmeraj sem vse, kar sem pisal, utemeljeval ali pa imel za trditve stvarne argumente. Nikoli mi ni šlo za osebe, temveč za stvari slovenistike. Kar sem mislil, to sem govoril in tudi natisnil. Nikoli me ni zanimal značaj mojih oponentov, zmeraj le njihovi argumenti. Žal, so ti taki, da jih je mogoče označiti z »rekla kazala«. Spričo tega se z žalostjo sprašujem, kam vodi tako pisanje, pod kakršno se podpisuje tudi pk.

Jože Toporišič

**ANTI-KRONIKA.** Turistična atrakcija: »Piranska slikovitost na slikarskih platnih. Prve nagrade ex-tempore v Jugoslaviji. Radovednežev ni manjkalo, v skupinah so se zbirali okrog slikarjev in opazovali to turistično atrakcijo — pa pri slikanju na prostem se slikarjem pač vedno godi tako. na podobnih srečanjih ex-tempore še toliko bolj...« (Ljubljanski dnevnik) — Dvema slovitima turističnima atrakcijama ob slovenskem morju se je pridružila tretja: izvolitvi mis Portoroža in tekmi oslov še tekmovanje slikarjev.

**Obstojnost** takšna in drugačna: V razstavnem salonu Rotovž v Mariboru so odprli razstavo dveh slovenskih umetnikov, Olafa Globočnika iz Zagreba in Mire Pregelj iz Litije... Oba, tako Globočnik kot Pregljeva sta v Mariboru pokazala obstojnost svoje neabstrakcije...« (Ljubljanski dnevnik) — ...poročevalec pa je pokazal obstojnost neusmiljene novinarske spakedranščine.

**Stara pesem:** »Mladinsko naravno zdravilišče Debeli rtič v Koprbo bo kmalu ostalo brez otrok. Ker sprememba zakona o zdravstvenem zavarovanju, ki je bil sprejet pred kratkim, ne predvideva izrednega zdravljenja, komunalni zavodi za socialno zavarovanje ne pošiljajo več otrok na Debeli rtič... Za Debeli rtič se že javljajo tuji interesi, zlasti je resno ponudbo poslal avstrijski Rdeči križ...« (Ljubljanski dnevnik) — Buči, buči morje Adrijsko, nekdanje bilo si slovansko...

**Kulturni turizem:** »V nedeljo 31. julija zvečer je bil Bled priča dogodku, ki je vznemiril kulturno občinstvo tega kraja. Nekakšni beatli so v Festivalni dvorani priredili svoj koncert. Tujce in domačine je zvalilo v dvorano lažno in blesteče ime Leteči kamni na lepakih v nemščini in angleščini. Prepričani so bili, da bo res nastopil kak znan ansambel. V resnici pa so bili to le domači izvajalci, menda z Jesenic in iz Ljubljane. Razvneti in podivjani mladina je ob zvokih te glasbe, ob onemoglih krikih nastopajočih, padanju v nekakšno ekstazo ter ob metanju jaje po dvorani vdiral na oder. Divjala je na najbolj grob in primitiven način in tako povzročila splošno zmedo... Kriv tega je tisti, ki je dovolil nastop tej skupini v Festivalni dvorani, kjer so dan prej postavili tudi razstavo dveh uglednih slovenskih umetnikov-akademikov, Gojmira Antona Kosa in Borisa Kalina...« (Delo) — O tem, da gre za kulturni škandal in polom kulturnega turizma, ne more biti nobenega dvoma; še posebej zaskrbljujoče pa je dejstvo, da na dva ostra protesta kulturnih delavcev z Bleda in Radovljice odgovorni za kulturni škandal niso niti z eno samo besedo odgovorili. Je že tako: nasveti, protesti, klici na pomoč ostajajo brez odmeva. Kvečjemu jih spremlja rahel nasmešek ali prezir.